

Житко О. В.,
викладач історії і правознавства,
ДВНЗ «Тернопільський коледж
харчових технологій і торгівлі»

ДЕРЖАВНА ДОКТРИНА ГОЛЛІЗМУ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ В 1958-1969 РР.

У сучасних реаліях становлення української державотворення актуальним є вивчення та узагальнення світового та європейського досвіду. У цьому контексті важко переоцінити досвід президента Франції Шарля де Голля у формуванні П'ятої республіки.

Голлізм – це прагнення до національного ідеалу, який уособлює віру в те, що всі, хто має спільну історію і культуру, повинні бути автономними, об'єднаними на своїй батьківщині, й відрізнятись від інших. Сучасне тлумачення голлізму передбачає відстоювання нацією власних інтересів через самостійництво і національно-визвольний рух та як виняткову його форму – ідеологічну зверхність. Він є втіленням національної самосвідомості та самоідентифікації.

Хронологічні рамки явища охоплюють другу половину ХХ ст., оскільки саме в цей час відбувалася найбільш інтенсивна адаптація державно-політичного механізму Франції до новітніх засад світового устрою. Відправною точкою став 1953 рік, що розпочався для Франції із суцільних суспільно-політичних та військових потрясінь, пов'язаних з військовим заколотом на Корсиці та війною у Північній Африці. В цей час на політичну арену Франції знову повернувся Шарль де Голль, який 15 травня заявив про прагнення «прийняти на себе повноваження Республіки».[6, с.73]

Наріжним каменем філософії голлізму стала концепція національної величі: «Франція лише в тому разі є Францією, коли вона перебуває у перших рядах... Франція, позбавлена величі, перестає бути Францією». Звернений до країни заклик передбачав зусилля та витрати на користь прогресу: «Розквіт французів є засобом, а не метою. Мета – це Франція». Гасло «величі» закликала до досягнення Францією рангу великої держави. [1, с. 45]

Пріоритетне значення у державотворчому процесі Шарль де Голль віддавав національній ідеї, конкретне бачення якої залежить від історичної ситуації та суб'єктивного бачення мети нації, а також засобів її досягнення. Вона складається з чітко сформульованої мети, образу ідеалу, до якого прагне національна воля, мотивів та думки, що надає почуттям яскраво вираженої форми. Національна ідея невіддільна від національної гордості й національного характеру, виступає внутрішнім чинником життєствердження нації і тим самим забезпечує її свободу та незалежність.[5, с. 7]

Національну ідею не можна зрозуміти без урахування особливих умов життя народу протягом усієї його історії. Вона включає прагнення до ідеального облаштування нації – в господарській, духовній і культурній сферах, у соціальному устрої. Проте вищим виявом національної ідеї є розуміння

політичної мети нації.

Відображаючи глибинний рівень національної свідомості, наявність ціннісних настанов нації, спрямування мислення народу, здатність відчувати і діяти співзвучно з національними інтересами, національна ідея виступає як своєрідний духовний стан народу, менталітет якого формується залежно від традицій, культури соціальних структур нації, усього середовища буття людини, і водночас сама впливає на них як джерело культурно-історичної динаміки нації та свідомості людини. Під її впливом свідомо застосовується принцип народності у політиці та втілюється намір окремих осіб і груп зробити певні риси народу керівним принципом діяльності, надати більшої енергії урядові цього народу.

Де Голль прийшов до влади 1958 р, за сприяння сил, що сподівались від нього перемоги над алжирськими повстанцями і збереження за Францією «на одвічні часи французького Алжиру». Однак він спромігся піднятися до розуміння історичної приреченості такої лінії й через чотири роки визнав незалежність Алжиру. [6, с. 72] 16 вересня 1959 р. президент Шарль де Голль відвідав Вищу військову школу. Там перед слухачами та викладачами він проголосив нову національну політику в оборонній сфері. Розпочалась ера голлізму.[3, с. 35-41] Його виникнення зумовлене те й тим, що перехід до індустріального розвитку призводить до швидкого руйнування патріархальних структур, всієї системи цінностей, пов'язаних з традиціоналізмом. Утворюється психологічний вакуум. У цих умовах ідея нації виступає як своєрідна ніша, в якій люди знаходять емоційний і психологічний захист від нового, невідомого та незвичного, від інтелектуальної самотності. Вона має могутню підтримку з боку влади, оскільки дає змогу мобілізувати народ на розв'язання завдань індустріалізації та відсіч зовнішньому ворогові.

Ідеологія голлізму мала надзвичайний вплив на життя Франції часів П'ятої республіки, її розвиток доцільно поділити на три етапи:

— становлення (1959–1963), в ході якого відбувалось формування нової ідеології;

— радикалізм (1963–1971), що привів до кардинальних змін у євроатлантичній спільноті внаслідок втілення на практиці ідеологічних настанов;

— спадкоємність (із 1971 р.), яка триває і досі, має риси ортодоксального голлізму, що став більш поміркованим. І перетворився із владної ідеології на широкий народний рух. [2, с. 27]

Найголовнішими постулатами політичної філософії голлізму стали безумовний пріоритет національного чинника та абсолютизація чинника сили як головного рушійного моменту суспільного розвитку. Голлістська ідея характеризує націю як єдину систему, що «існує в тисячолітньому минулому і майбутньому, що з'єднує в абстрактній єдності містичної віри особливий образ Франції».

Саме глава держави, наголошував Шарль де Голль, повинен брати до уваги спільні інтереси у своєму виборі урядових осіб, враховуючи орієнтацію парламенту. Саме він повинен призначати міністрів, і насамперед прем'єр-

міністра, який спрямовуватиме політику і діяльність уряду. Його завданням є видавати закони і декрети, обов'язкові для громадян усієї держави, очолювати кабінет і обстоювати там державну цілісність. Він повинен бути суддею, що стоїть над політичними обставинами буденності, виконуючи цю функцію звичайним порядком у кабінеті, або в особливо складні періоди доручити нації прийняти своє суверенне рішення шляхом виборів.

Характерною рисою голлізму в міжнародних відносинах стало твердження про перевагу національних інтересів над політичними, ідеологічними, економічними та багатьма іншими. Ідея про перевагу національних інтересів у міжнародних відносинах стала теоретичною платформою політики активною зовнішньополітичного націоналізму Франції, але лише в рамках захист специфічних національних інтересів. Національний фактор голлізму тісно пов'язаний з фактором сили, що виступає невід'ємним атрибутом нації. [4, с. 8]

Незалежність та безпека Франції мали забезпечуватись двома чинниками:

— володінням засобами для забезпечення оборони держави;

— цілковитою самостійністю у використанні ядерної зброї.

Таким чином, аналіз основних положень концепції голлізму дає можливість зробити висновок про те, що він мав кардинальний вплив на подальший розвиток країни, тому що привів до посилення ролі Франції в світі та зміцнення її становища в євроатлантичній спільноті. [4, с. 10] Втілення в життя курсу на зміцнення незалежності й безпеки Франції нерозривно пов'язане з традицією французького політичного балансування та ідеєю міжнародної рівноваги. Політичне балансування та пошук відносної рівноваги в багатосторонніх відносинах стали важливими методами реалізації зовнішньої політики П'ятої республіки. Голлістська доктрина пов'язувала досягнення світової рівноваги із забезпеченням миру шляхом розвитку багатосторонніх відносин з усіма важливими в політичному і військовому відношеннях державами світу. Голлізм містив внутрішній системний виклик відносинам біполярності. Кардинальні зміни, що сталися в системі міжнародних відносин в 90-х рр. ХХ ст. підтвердили передбачення Шарля де Голля.

Література

1. Арзаканян М. Ш. де Голль и М. Тухачевський. // Вопросы истории. – 2008. – № 3. – С. 43-47.
2. Де Голль и США: 40-60-е годы ХХ в. // Новая и новейшая история. – 2008. – № 1. – С. 27-29.
3. Григорьев А. Генерал де Голль «человек из позавчера и послезавтра». // Исторический журнал. – 2005. – № 5. – с. 33-45.
4. Лозовицький О. Голлізм – державотворча ідеологія п'ятої республіки Франції. // Історія України. – 2002. – № 41. – С. 8-12
5. Лозовицький О. Голлізм – державотворча ідеологія п'ятої республіки Франції. // Історія України. – 2002. – № 40. – с.6-7.
6. Дубинин В. О Шарле де Голле. // Новая и новейшая история. – 2001. – № 1. – С. – 70-79.